

*До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх
справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1*

ВІДГУК

**опонента доктора юридичних наук Камишанського О.Ю.
на дисертацію Мельника Сергія Валерійовича на тему: «Кримінальні
процесуальні повноваження керівника органу досудового розслідування в
умовах зміни правового режиму», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Ступінь актуальності обраної теми. Сьогодні в Україні функціонує чимало правоохоронних органів: Служба безпеки України, прокуратура, Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України та ін. Усі вони мають спільне нормативно визначене завдання – швидке і повне розкриття кримінальних правопорушень, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний.

Якщо аналізувати правову компетентність кожного із названих вище суб'єктів, то можна констатувати, що Національна поліція України охоплює найбільший сегмент правоохоронної функції держави і є найбільш численним поміж інших правоохоронних органів за кількістю особового складу та кримінальних правопорушень і проступків, які розслідуються.

За таких умов підвищеного службового навантаження зростає рівень відповідальності за прийняті рішення, тому що їхня частка у загальному процесі правового регулювання та забезпечення ефективного результату є досить значною. Ключовою у цьому аспекті є робота підрозділів, які здійснюють розслідування злочинів, а саме слідчих підрозділів. Результати їхньої роботи багато в чому є підґрунтям до успішної діяльності й інших правоохоронних органів, що прямо впливає на зміцнення законності та забезпечення прийняття справедливих судових рішень.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації на сторінках 1-3 автореферату дисертації, актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Рукопис є ґрунтовним аналізом кримінальних процесуальних повноважень керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму, виконаним з високим рівнем теоретичної змістовності та методологічної системності.

Дисертантом обрано низку методологічних підходів, з-поміж яких, історичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний, прогностичний та ін. Загальні логічні прийоми (дедукції, індукції, моделювання) використано для уточнення змісту окремих понять, а також формулювання дефініцій.

Методологічний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений тим, що в роботі з позицій методологічного плюралізму обґрунтовано власне бачення кримінальних процесуальних повноважень керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму, що передбачає виявлення нормативно-правових прогалів, аналіз інституційних та функціональних зв'язків між суб'єктами кримінального судочинства.

Текст дисертаційного дослідження має чітку логіко-структурну побудову, що сприяє легкому сприйняттю складної аналітичної інформації. Серед позитивних аспектів варто також виокремити чіткість викладення матеріалу та ясність формулювань. Використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження забезпечили достовірність результатів дослідження. При цьому обґрунтованість отриманих автором наукових результатів також базується на логічній та достатньо переконливій аргументації висловлених положень і висновків.

Дисертаційна робота демонструє системний підхід до аналізу нормативних ініціатив та реформ у сфері кримінального провадження окресленої у предметі дослідження проблеми в умовах війни, цифровізації кримінального провадження.

Рецензований текст поєднує концептуальну новизну, логічну послідовність і нормативну конкретику. Дисертаційне дослідження демонструє високу академічну якість та потенціал до подальшого розвитку обраної наукової теми. Здійснений науковий аналіз має вагомий потенціал для подальших прикладних розробок кримінальних процесуальних повноважень керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, розкрито шляхи та форми їх впровадження; визначено апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Структура роботи дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади управлінської слідчої діяльності під час зміни правового режиму» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлюється генеза опрацювання визначеної наукової категорії у досліджуваній категорії кримінальної процесуальної діяльності, а також характеристика ключових елементів управлінської діяльності, процесуальної компетенції керівника слідчого підрозділу, розуміння та особливості реалізації правового режиму.

Розділ 2 «Кримінальні процесуальні особливості керівництва слідчим підрозділом під час розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» нараховує два підрозділи, в яких розкриваються організаційні та процесуальні питання управлінської діяльності керівника слідчого підрозділу на початковому етапі досудового розслідування та під час контролю за проведенням окремих слідчих (розшукових) дій.

Розділ 3 «Оптимізація організаційно-управлінської діяльності в роботі слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» складається з двох підрозділів, в яких розкрито особливості оптимізації відомчого

контролю та удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати, що наукова новизна отриманих результатів визначається тим, дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основних загальнотеоретичних та процесуальних засад, форм і концептуальних положень керівництва слідчим підрозділом в умовах зміни правового режиму, в якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають важливе теоретико-прикладне значення для науки кримінального процесу, криміналістики та діяльності органів досудового розслідування.

Найбільш вагомими з теоретико-практичних положень, рекомендацій, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, є такі:

вперше:

– на підставі узагальнення емпіричних та соціологічних даних встановлено взаємозв'язок між рівнем професійної підготовки слідчих, плинністю кадрів та ефективністю реалізації відомчого контролю, що дозволило визначити роль та участь керівника слідчого підрозділу як один із ключових чинників забезпечення якості розслідування;

– охарактеризовано баланс дотримання прав і свобод людини і громадянина як учасника кримінального провадження в умовах зміни правового режиму та роль керівника слідчого підрозділу у їх забезпеченні – особливо це стосується умов запровадження спрощених процедур проведення слідчих (розшукових) дій та збирання доказів;

– обґрунтовано, що чинна модель досудового розслідування в Україні характеризується функціональною дуальністю управління, за якої процесуальне керівництво прокурора та відомчий контроль керівника слідчого підрозділу формують взаємозалежний, але нормативно недостатньо узгоджений механізм управління розслідуванням;

– обґрунтовано, що недостатнє правове унормування повноважень керівника слідчого підрозділу призводить до двох протилежних практичних моделей:

надмірного втручання у процесуальну діяльність слідчого або фактичної відсутності належного контролю, що негативно впливає на ефективність досудового розслідування;

удосконалено:

– визначення поняття «керівництво слідчим підрозділом», під яким пропонується розуміти цілеспрямований, системний процес планування, організації, координації та контролю діяльності слідчих, спрямований на ефективне розслідування кримінальних правопорушень, який характеризується законністю та оперативністю під час прийняття рішень та взаємодією з іншими підрозділами, службами та відомствами під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій;

– положення щодо необхідності удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу в умовах зміни правового режиму. Запропоновано три практико-орієнтовані шляхи оптимізації організації слідчої роботи, зокрема і керівника слідчого підрозділу: 1) поліпшення організації слідчої діяльності в центрі і на місцях; 2) формування практико-орієнтованих інструкцій, алгоритмів дій та рекомендацій щодо оптимального застосування кримінального процесуального законодавства; 3) удосконалення процесів підготовки та прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу;

– механізми відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів територіальними підрозділами Національної поліції України в умовах зміни правового режиму. Обґрунтовано важливість розроблення заходів підвищення ефективності управлінської діяльності в частині здійснення відомчого контролю керівником слідчого підрозділу через механізм надання вказівок щодо кримінальних проваджень, погодження прийняття процесуальних рішень, моніторинг та систематизації аналітичної інформації про діяльність слідчого підрозділу за ключовими напрямками роботи та ін.;

– науковий підхід до розуміння відомчого контролю як самостійної процесуально-організаційної функції керівника органу досудового розслідування,

зміст якої полягає не лише в адміністративному управлінні, а й у забезпеченні законності, повноти та об'єктивності кримінального провадження;

дістало подальшого розвитку:

– узагальнення організаційних та процесуальних питань, що виникають на початковому етапі досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму, зокрема щодо необхідності утворення та складу групи слідчих у конкретному кримінальному провадженні та визначення слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, зважаючи при цьому на компетентність працівника, його досвід і кваліфікацію; фізичні та психологічні можливості виконати роботу; витрати часу на різні види робіт; зони обслуговування; стабільність покладених обов'язків; можливість взаємозамінності;

– положення щодо необхідності законодавчої конкретизації «контрольних повноважень» керівника органу досудового розслідування, зокрема визначення підстав перевірки матеріалів кримінального провадження, меж втручання у діяльність слідчого та процедур реагування на процесуальні порушення;

– ідентифікація проблемних питань, які вирішує керівник слідчого підрозділу на подальших етапах кримінальної процесуальної діяльності, а саме стосовно: мінімізації будь-яких ризиків можливих зловживань із боку дізнавачів чи слідчих в умовах розширення їхніх процесуальних повноважень, що обмежують права і свободи інших учасників кримінального провадження, перевірки доцільності проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій, наприклад, вночі, без участі захисника тощо, а також обов'язку визначати та прогнозувати небезпечні ризики участі своїх підлеглих у процесуальних діях на території обслуговування, зокрема в умовах воєнного стану;

– положення про доцільність врахування та використання таких колегіальних критеріїв у роботі керівника слідчого підрозділу, як морально-професійна підготовка персоналу, правова та поведінкова культура слідчого підрозділу, кадрова політика та резерв кадрів, а також врахування особистості самого керівника слідчого підрозділу, зокрема його морально-вольових якостей та професійних умінь і навичок.

Ознайомлення з науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення та висновки, які виносяться здобувачем на захист, мають відповідний високий рівень наукової новизни.

Дисертаційне дослідження має обґрунтовані й достовірні авторські наукові положення та висновки, які доповнюють наявні позиції науковців або пропонують нові способи розв'язання окресленої у предметі рукопису проблеми.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес і можуть бути використані у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій;

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій;

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування підрозділів Національної поліції України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертації висвітлено у п'яти наукових статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях України, одній – у зарубіжному науковому періодичному виданні іноземної держави за профілем дисертації, а також у 6-ти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Таке представлення результатів наукової роботи повною мірою вказують, що дисертація пройшла **належну апробацію** та є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Опубліковані праці повністю відображають основний зміст дисертаційної роботи. **Автореферат** відображає основний зміст дисертації.

Дисертаційна робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційній роботі ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора. Під час ретельного вивчення змісту дисертації С.В. Мельника не виявлено академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та в наукових публікаціях здобувача.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення *Попри наукову цінність роботи, дисертація не позбавлена певних зауважень і суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень.*

1) Запропоноване автором у підрозділі 1.1. «Стан досліджень сутності та ознак керівництва слідчим підрозділом поліції» визначення керівництва слідчим підрозділом як цілеспрямованого, системного процесу планування, організації, координації та контролю діяльності слідчих, спрямованого на ефективне розслідування кримінальних правопорушень, який характеризується законністю та оперативністю під час прийняття рішень та взаємодією з іншими підрозділами, службами та відомствами під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій є досить широким і містить одночасно ознаки, функції та мету, що може ускладнювати його сприйняття як дефініції.

2) У розділі 1 «Теоретико-методологічні засади управлінської слідчої діяльності під час зміни правового режиму» автор обґрунтовує важливість морально-професійної підготовки персоналу та правової культури слідчого підрозділу. Однак ці категорії у теорії кримінального процесу, психології та управління мають оціночний характер і потребують виваженого підходу до їх застосування та аргументування.

3) Окремі пропозиції автора щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства мають концептуальний характер, але вони не подані у вигляді конкретних редакцій норм до Кримінального процесуального кодексу України та підзаконних актів.

4) У роботі значну увагу приділено діяльності керівника органу досудового

розслідування з умовах воєнного стану. У світі є чимало прикладів, де військові конфлікти мали і мають місце і в цьому аспекті слушно було звернути увагу на зарубіжний досвід регулювання діяльності керівника органу досудового розслідування.

Зазначені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, вони мають сприяти науковій дискусії під час публічного захисту дисертації, як це і передбачено вимогами до процедури захисту дисертації.

Дисертація Мельника Сергія Валерійовича на тему: «Кримінальні процесуальні повноваження керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму», є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, а саме: воно дозволило дисертанту отримати результати, які є суттєвим внеском у розвиток кримінальних процесуальних відносин в умовах сьогодення.

Виходячи з викладеного, на основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Мельник Сергій Валерійович заслуговує на основі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Опонент –
доцент кафедри соціально-гуманітарних
та біомедичних дисциплін**

**Приватного закладу вищої освіти
«Університет медицини
та соціальних наук»
доктор юридичних наук**

Олександр КАМИШАНСЬКИЙ